

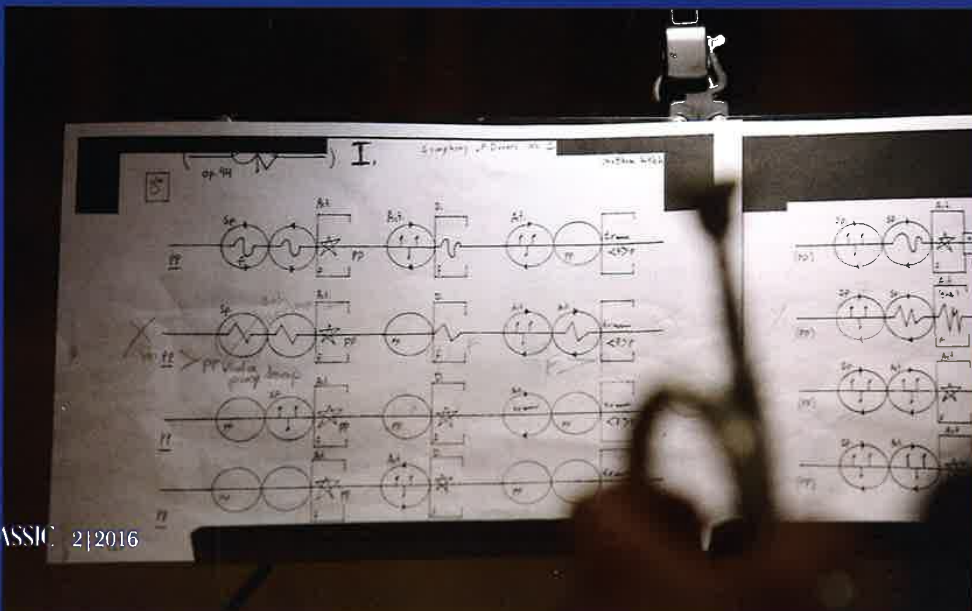

Teksti: AULI SÄRKIÖ | Kuvat: HEIKKI TUULI

KOKEELLISUUS KYSELEE LAKKAAMATTA

Sellisti JUHO LAITINEN perusti Tulkinnanvaraista-konserttisarjan tuodakseen esiin sellaista musiikkia ja musiikintekemisen tapoja, joita ei Suomessa muuten kuulisi.

Joulukuun konsertissaan UMMU-orkesteri esitti mm. Christian Wolffin ja Matthew Welchin (kuvassa) musiikkia. Kantavia teemoja olivat improvisaatio, aleatorisuus ja modulisuus.

INTOHIMO KIINNOSTAA **Juho Laitista**. Hän uskoo, että jos joku suhtautuu asiaansa intohimoisesti, intensiteetillä ja pieteteillä, hänen tekemisensä ovat aina kiinnostavia. Mutta intohimo edellyttää taitoa kysellä lakkaamatta itseltään, miksi teen sitä mitä teen.

”Kaikki riippuu siitä, että kysyy, miksi haluan tehdä tätä ja millä intensiteetillä olen valmis siihen tarttumaan”, sellisti sanoo. Soittamisen lisäksi hän opettaa, säveltää ja tutkii. Ihmettelevä ja moninainen muusikkous on oleellista siinä taiteellisessa olemisessä, joka Laitista ennen kaikkea kiehtoo, kokeellisuudessa.

”Ytimekkäimmillään kokeellisuus on uteliaisuutta, sitä, että kysytään koko ajan perustavanlaatuisia kysymyksiä ja hyväksytään, etteivät vanhat totuudet välttämättä päde.”

Kysyminen tarkoittaa myös pysähtymistä. Laitisen taiteellisessa tohtorintyössä *Soivuuden manifesti* (2013) toistuvat sanat holistisuus, soivuus ja läsnäolo. Tällaisista ilmiöistä punoutuu se punainen lanka, joka kiertelee kaiken Laitisen työskentelyn takana ja heijastelee niitä kysymyksiä, joita hän itselleen esittää. Se ilmenee vahvasti myös Laitisen perustamassa kokeellisen musiikin *Tulkinanvaraista*-konserttisarjassa, joka käynnistyi Helsingissä syksyllä 2011 – sattumalta samalla hetkellä uusimman musiikin *KLANG*-sarjan kanssa.

Jos *KLANG* esittää vuoden 2010 jälkeen sävellettyä nykytai-

demusiikkia, *Tulkinanvaraista* on kiinnostunut uusista äänistä laajemmassa mielessä, vailla ennaltamäärättyjä kehikoita. ”On pitkäaikainen haaveeni tuoda esiin itselleni tärkeää musiikkia. Olen havainnut, etten saa sitä kuullakseni, ellen järjestä konsertteja itse”, hän kertoo.

Konserttisarjan peruskonseptina ovat säveltäjä-muusikot, jotka esittävät omaa, usein ei-notatoitua ja vain heidän esitettäväkseen tarkoitettua musiikkiaan. Konkretia ja improvisaatio nousevat tällöin pinnalle.

”Suomessa tällainen musiikin tekemisen tapa ei juurikaan ole esillä. Roolit ovat hyvin eriytyneet. Siinä on paljon hyvää, mutta kokeellisuuden ajatuksesta se on aika kaukana”, Laitinen kommentoi.

Monia esiintyjä yhdistää kokonaisvaltainen ja spirituaalinen suhde musiikkiin, mikä Laitisen mukaan on Suomessa nyt varsin epämuodikasta. Lisäksi kokeellisen musiikin tekijöitä ei useinkaan ole mahdollista raamittaa mihinkään musiikin kategoriaan. Jos olisi, kyseessä tuskin olisi kokeellinen musiikki. Jotkut tekijät kiinnittyvät klassiseen taidemusiikkiin, toiset progressiiviseen rockiin, noiseen tai ambienttiin, mutta kokeelliseksi musiikin tekee juuri se, että se kuulostaa vain itseltään. Usein kyseessä on taiteilija, jolla on orgaanisen kiinteä suhde instrumenttiinsa, kuten mikrotonaalista tuubaa soittavalla **Robin Haywardilla**. Jotkut esiintyjistä ovat tulkinneet nimenomaan heille sävellettyjä ainutlaatuisia teoksia, kuten **Piia Komsin** esittäessään **Heinz-Juhani Hofmannin** hänelle säveltämiä sellolaulukappaleita.

Syyskuisessa maratonkonsertissa **UMUU**-orkesteri esitteli Korjaamolla yhdysvaltalaisen elokuvantekijä ja säveltäjä **Phill Niblockin** tuotantoa, otteita mammuttimaisesta elokuvasarjasta ”The Movement of People Working” sekä Niblockin persoonallista minimalistista musiikkia.

Mikä on musiikkia?

Vahvimmillaan kokeellinen ilmapiiri on ollut silloin, kun *Tulkinnanvaraista*-konsertteihin on ilmestynyt vain etäisesti perinteistä musiikkia muistuttavia ilmiöitä, kuten ääniperformanssitaiteilija **Jaap Blonk** tai moskovalainen romuduo ASTMA, jonka esitys muodostui esimerkiksi radiopuhelmien, keittiötavaroiden ja rojujen kanssa puuhailemisesta.

Tulevaisuudessa Laitinen toivoo voivansa venyttää konsertin käsitettä vielä lisää. ”Kun tapasin ASTMAN, olin riemuissani, sillä he laajensivat käsitystäni siitä, millainen musiikki voi olla kiinnostavaa ja mielekästä”, hän sanoo. Hänelle konserttisarja on myös väline sen pohtimiseen, mitä kaikkea voidaan kokea musiikkiksi.

Laajennettu käsitys musiikista näkyy yleisössä: mukana on paljon kuvataideväkeä tai esimerkiksi elektronisen musiikin harrastajia, jotka kiertäisivät perinteiset klassiset konsertit kaukaa. Yleisöpohja on elävä, koska Laitinen pyrkii pitämään sarjan ääriviivat pehmeinä. ”Jaap Blonkin ja ASTMAN kaltaiset esiintyjät ovat tuoneet konsertteihin vaaran tunnetta, arvaamattomuutta, haastetta. Tämä on tärkeää, jottei sarja lokeroidu tietynlaiseksi. Jos olen määrittelemättä sarjaa, voin tuoda sinne vaikka keskiaikaista musiikkia”, Laitinen linjaa.

Olemassaolonsa aikana *Tulkinnanvaraista* on synnyttänyt ilmapiirin, jossa kokeellisuus ei tarkoita shokkiefektejä tai uutta uuden vuoksi. ”Musiikilla täytyy olla suurempi merkitys kuin pelkkä soittaminen. Haluan, että musiikki tuo hyvää ihmisille”, Laitinen sanoo. ”Siksi minun täytyy luoda koherenssia siitä mistä tässä on kyse. Miten kuulija voisi tavoittaa sen, jos en itse tavoita sitä?”

Se tarkoittaa mutkatonta ja rentoa mutta rauhoittavaa ilmapiiriä, mystiikkaa ilman mystifointia. Mystifointi tarkoittaa Laitiselle keinotekoista konserttikulttia. Musiikin mystiikka taas vertautuu uskonnolliseen kokemukseen. ”Musiikki voi olla pyhä toimitus. Kun johdatan ihmisiä sen äärelle, koen palvelevani heitä, siinä on jopa jotain papillista.”

Kun ihminen herkistyy kuuntelemaan, hän Laitisen mukaan kääntyy sekä kohti itseään että ulospäin, kohti todellisuuden värähtelyä. ”Musiikkiesitys on loistava mahdollisuus mielen hiljentämiseen. Se on kokeellista olemista: kun hiljentää kohinan, on tilaa kysyä kysymyksiä”, Laitinen tiivistää konserttisarjan eetoksen.

Vaikka Laitinen uskoo, että periaatteessa kaikki musiikki voi johdattaa hiljentymisen äärelle, häntä kiinnostaa erityisesti pelkistynyt ääni. ”**Giacinto Scelsi** näki, että yksikin ääni voi olla valtavan rikas. Scelsin musiikissa mikrotonaalisuus avaa yksittäisistä äänistä kokonaisia maailmoita.”

KOKEELLISEN MUSIIKIN TEKIJÖITÄ EI USEINKAAN OLE MAHDOLLISTA RAAMITTA MINKÄÄN ENNALTA MÄÄRITETTYYN KATEGORIAAN.

Sellisti Juho Laitinen myös opettaa, tutkii, säveltää ja johtaa orkesteria.

Unohdetut teokset mukaan

Tähän asti *Tulkinnanvaraista*-konsertit eivät ole keskittyneet teoksiin vaan tekijöihin ja esityksiin. Viime aikoina Juho Laitinen on kuitenkin nähnyt tarpeelliseksi määrittellä sarjaa uudelleen ja ottaa mukaan myös historiallisten nykysävellysten esittämisen.

”Joskus tuntuu, että kantaesitykset ovat itsetarkoitus. Se ei kuitenkaan välttämättä luo pysyvää musiikkia. On paljon säveltäjiä, jotka monet teoreettisesti tuntevat, mutta joiden musiikkia ei kuule konserteissa melkein koskaan – esimerkiksi pianopioneeri **Henry Cowell**, jota kuullaan tämän kuun konsertissa.”

Tuodakseen esiin jo unohdettua uutta musiikkia tai marginaalista historiallista avantgardea Juho Laitinen on perustanut UMUU-orkesterin, jota hän itse johtaa. Orkesteri aloitti runsas vuosi sitten esittämällä kaksi minimalismin merkkiteosta, **Terry Rileyn** *In C:n* ja **La Monte Youngin** *Composition 1960 #7* -teokset.

Sekä kamarimusiikkikokoonpanoina että laajimmillaan 30-henkisenä orkesterina esiintyvä UMUU on laajentanut *Tulkinnanvaraisen* konserttisarjaa suuremmaksi kokeellisen musiikin pesäkkeeksi. Siihen kuuluu myös Laitisen vuonna 2009 perustama *Kallion nykymusiikkipäivät* -minifestivaali, josta hän nyt kaavailee nimenomaan UMUUn toimintaa esittelevää showcasea.

Prosessi kantaa

UMUUn kootessaan Laitinen on ollut huolissaan siitä, ettei Suomessa ole kovinkaan paljon kokeellisesta musiikista syvällisesti kiinnostuneita muusikoita. Tavoittaakseen orkesteriin uusia, sisäpiireihin kuulumattomia lahjakkuuksia hän on järjestänyt avoimia koesoittoja.

UMUU ei nimittäin ole tavallinen uuden musiikin ensemble. *In C* -teoksen harjoitusprosessi oli manifesti: Laitinen ja uudet umuulaiset vetäytyivät viikonlopuksi leirikeskukseen tekemään tai chita, improvisoimaan, meditoimaan ja saunomaan. Tarkoituksena oli ottaa teos epäsuorasti haltuun ja luoda modulaarisen minimalismiklassikon edellyttämälle improvisoinnille edullinen tyhjä, rauhoittunut mieli.

”Minimalismia ei usein osata soittaa, koska sen yksinkertaisuus hämää. Haluan luoda kulttuuria, jossa näitä teoksia ymmärretään, filosofoidaan ja soitetaan hyvin”, Laitinen kuvaa *Composition 1960 #7:n* harjoitteluprosessia. Pelkistä kvinttistä koostuvaa teosta pohdittiin ja harjoiteltiin kuin mitä tahansa sävellystä.

Kokeellisuus vaatii aikaa kokeilla, mutta Laitinen myöntää, että musiikkielämän todellisuudessa kiireettömyys jää usein fantasiaksi. Hän uskoo silti löytävänsä oikeat ihmiset ja toimintatavat.

”Mitä jos harjoiteltaisiin ilman sovittua konserttia, ja kun esitys olisi valmis, tehtäisiin pop up -konsertti?”

Laitiselle prosessi on ylipäätään usein tärkeämpää kuin lopputulos. Hän ei halua harjoitella konsertteja varten vaan laajemman kehityskaaren vuoksi. Se vaatii kykyä sietää keskeneräisyyttä. Sama pätee improvisaatioon.

”Improvisaation tarkoituksena on tavoittaa jotakin sellaista, joka sävelletyssä teoksessa on mahdotonta. On arvokkaampaa rämpiä tiheikössä tunti ja löytää sitten parin sekunnin upea näkymä kuin tahkota keskinkertaisen jälkisarjallisen musiikin kuuloista improvisaatiota.” Hän jatkaa: ”Voisiko musiikki olla väylä johonkin, joka ei välttämättä edes ole musiikkia?” ■

MITÄ JOS HARJOITeltaisiin
ILMAN SOVITTUA KONSERTTIA,
JA KUN ESITYS OLISI
VALMIS, TEHTÄISIIN
POP UP -ESIINTYMINEN?”

Seuraavat konsertit:

15.2.2016 klo 19 G18-sali:

Nico Couck, kitarat // Elisa Järvi, piano

12.3.2016 klo 19 Paavalinkirkko

UMUU ja James Tenneyn *Glissade* // Jan Lehtola, urut